

הקדמה

הנני בחרתי לעשות את עבודתי בנושא: "יחסי ממון בין בני זוג", כיוון שזהו נושא שמשך את תצומת ליבי ועורר את סקרנותי בימים אלה שנושא זה הינו מאוד אקטואלי וותופעת הגירושין גדלה בשנים האחרונות והפכה לשכיחה בחיינו.

זוגות רבים שמתגרשים נתקלים בבעיות בעת חלוקת הרכוש בניהם, ואילו זכויות מגיעות לכל אחד מהצדדים. ולכן החלטתי שברצוני לחקור, להעמיק ולצבור על נושא זה יותר ידע מקרוב.

ידעתי שהדרך לעשות זאת היא דרך עשיית העבודה, ובכך אוכל להיחשף לעולם יחסי הממון בפרט ודיני המשפחה בכלל וללמוד על החוקים והפסיקות בנושא.

אין ספק שהצפייה שלי להחכים בנושא הוגשמה, וידע זה יכול לתרום לי רבות בהמשך החיים.

תוכן העניינים

3	מבוא	פרק ראשון
4-5	יחסי ממון ע"פ הדין הישראלי	פרק שני
6-8	הסכם ממון	פרק שלישי
9-11	הסכם ממון שלא אושר	פרק רביעי
12-14	יחסי ממון במשפט העברי	פרק חמישי
15-17	שטר הכתובה	פרק שישי
18-19	השוואה בין המשפט העברי למשפט הישראלי	פרק שביעי
20	סיכום	פרק שמיני
22		ביבליוגרפיה
		נספחים

”כשאדם אומר לא הכסף הוא החשוב אלא העקרון שבדבר,

כוונתו האמיתית היא לכסף”- פרנק מקקייני הובארד.

מבוא

השאלה כיצד מתנהלים יחסי הממון בין בני הזוג היא שאלה המעסיקה רבים מאיתנו כיום, במיוחד לאור העובדה שתופעת הגירושין נעשית שכיחה עוד יותר בימינו.

ישנם סכסוכים רבים בין בני משפחה הסבים סביב ציר אחד מרכזי: יחסי ממון ורכוש. בחלק מן הסכסוכים מעמידים בני המשפחה פנים, כי במוקד הסכסוך ניצבים עקרונות וערכים בעוד שגרעין הסכסוך האמיתי הינו ממון ורכוש.

ואולם, פתרון סכסוך יחסי הממון בין בני הזוג עשוי לפתור באחת את יתר המחלוקות בניהם.

דיני המשפחה בישראל משלבים דין אזרחי עם דין דתי, ובעבודתי עסקתי בשני הדינים: עמדת ההלכה היהודית כלפי עניין הסדר היחסים הרכושיים שבין בני הזוג מתוך המקרא, התלמוד והפוסקים,

ועמדת החוק במדינת ישראל כלפי עניין הסדרת יחסי הממון והרכוש בין בני הזוג תוך עיון בחוקי המדינה, ספרים, מאמרים ופסקי דין שונים שנכתבו ונפסקו על עניין זה.

בנוסף, בעבודתי עסקתי גם בנואש ההשוואה והשוני שבין ההלכה היהודית לבין גישת הדין הישראלי לגבי יחסי הממון שבין בני הזוג.

יחסי ממון בין בני זוג במשפט הישראלי

שיטות המשפט המודרניות מכירות בשני משטרים עיקריים המסדירים את ענייני הרכוש בין בני זוג בתקופת הנישואין:

האחד- "משטר שיתוף הנכסים": שיתוף בנכסים המתגבש במהלך תקופת הנישואין בדרך של "שיתוף צף". משטר זה מוסדר על פי דיני שיתוף הנכסים, והוא חל על בני זוג שנישאו

לפני יום 1.1.1974 ועל בני זוג ידועים בציבור.

הלכת השיתוף, כפי שהפסיקה מעידה עליה הינה חלק מדיני החוזים והקניין והיא נשענת על העקרון הכללי של מתן נפקות לכוונת הצדדים.

השני- "משטר איזון המשאבים": שיתוף קנייני או אובליגטורי, שבו נוצרת הפרדה רכושית כמעט מוחלטת לכל אורך הנישואין, והוא דחוי למועד פקיעת הנישואין¹. משטר זה קבוע בחוק יחסי ממון בין בני זוג², והוא חל על בני זוג שנישאו לאחר יום 1.1.1974³.

חוק יחסי ממון בין בני זוג, ממיר את הלכת השיתוף לגבי בני זוג אשר נישאו לאחר מועד תחילתו והוא שומר על דיני המשפחה הקיימים, אשר אינם נוגעים להסדר ספציפי ומלא של היחסים הרכושיים בין בני הזוג.

איזון המשאבים⁴ קובע כי במקרה של פקיעת הנישואין, יחולק הרכוש המשותף שנצבר בין בני הזוג במהלך הנישואין על-ידי איזון סך הנכסים של הצדדים. דהיינו, יחולק באופן שווה. אולם, החוק קובע כי בית המשפט רשאי לקבוע חלוקה שונה, בהתקיים נסיבות מיוחדות, בהם יישארו נכסים מסוימים בבעלותו של אחד מבני הזוג בלבד, והן⁵:

1. נכסים שהתקבלו במתנה או בירושה לאחד מבני הזוג, או שהיו בבעלות אחד מהצדדים קודם לנישואים, שכן הם אינם משותפים.
2. קצבה/גמלה/פיצויים להם זכאי רק אחד מבני הזוג, מכיוון שרק לו הזכות לקבלם.

¹ ראה אריאל רוזן צבי, **יחסי ממון בין בני זוג**, הוצאת רמות – אוניברסיטת תל אביב, 1992, בעמודים 83-59; וראה ע"א 1915/91 **יעקובי וקנובלר נ' יעקובי וקנובלר**, פ"ד מט (3) 529.

² חוק יחסי ממון בין בני זוג, תשל"ג-1973

³ סעיף 14 לחוק יחסי ממון בין בני זוג, תשל"ג-1973

⁴ סעיף 5, 5א לחוק יחסי ממון בין בני זוג, התשל"ג-1973.

⁵ סעיף 5 (תיקון מס' 1), לחוק יחסי ממון בין בני זוג, התשל"ג-1973.

3. נכסים שבני הזוג הסכימו בכתב שלא יחולקו- כאשר בני הזוג ערכו הסכם בכתב וקבעו כי

נכסים מסוימים לא יחולקו במסגרת איזון המשאבים.

חשוב לציין כי שני המשטרים נסוגים בפני הסכם ממון שעשו בני הזוג, אם עשו, בעניינים הניתנים

להתנאה בניהם.

הסכם ממון

הסכם ממון נועד להסדיר את יחסי הממון בין בני זוג, באופן בלעדי ובו הם קובעים את אשר ייעשה ברכושם.

בכדי שהסכם יהווה הסכם ממון, עליו להיות בעל מאפיינים ייחודיים כגון: להיות מאושר ע"י בית משפט, ועליו לדחות את תחולתו של הסדר איזון המשאבים בין בני זוג נשואים או שעומדים להינשא.

הסדרי הסכם הממון מעוגנים בחוק יחסי ממון⁶ (להלן: "החוק"), וכל הסכם טעון אישורו של בית המשפט או בית הדין. ואילו יתר ההסכמים בין בני משפחה, מעוגנים בסעיף 3(ג)⁷ לחוק בית המשפט לענייני משפחה.

מה הוא ההסכם שבא בגדרו של "הסכם ממון" ומהו ההסכם שאינו עולה לדרגת "הסכם ממון"?

פרופסור אריאל רוזן-צבי, בספרו "יחסי ממון בין בני זוג"⁸, נותן סימנים ומאפיינים מיוחדים שבאמצעותם ניתן לזהות שמדובר בהסכם ממון:

(א) מדובר בהסכם כולל, דהיינו: עליו להסדיר את יחסי הממון בין בני הזוג בכללותם.

(ב) בעיקרו של דבר זהו הסכם הצופה פני עתיד ומגמתו להסדיר את יחסי בני הזוג בהסדר כולל בנוגע ליחסיהם הנמשכים.

(ג) הסכם ממון לא נועד להמיר לחלוטין את תחולת דיני החוזים ודיני הקנין על בני זוג.

(ד) אין הסכם הממון ממצה את אופני ההתקשרות בין בני הזוג ואין הוא שולל קיומם של הסדרים אחרים, מכוח דיני משפחה, הממשיכים לחייב את בני הזוג.

השופט מרים בן פורת דחתה את מבחן הכלליות שקבע פרופ' רוזן-צבי, אך הסכימה עם מבחן המטרה של ההסכם.

בדבריה, קבעה השופטת כי:

אם הסכם בין בני זוג צופה פני איזון משאבים בענייני ממון לעת מוות או גירושין-

⁶ חוק יחסי ממון בין בני זוג, תשל"ג-1973

⁷ סעיף 3(ג) לחוק בית המשפט לענייני משפחה, תשנ"ה-1995

⁸ אריאל רוזן צבי, יחסי ממון בין בני זוג, הוצאת רמות – אוניברסיטת תל אביב, 1992, ע' 303

זהו "הסכם ממון". לעומת זאת, אם זו נוגע ליחסים שוטפים או לעיסקה רגילה בין בני אדם, לא דווקא בנושא של דיני משפחה, והוא לא מתייחס לעניין של איזון משאבים בעת גירושין או מוות- זהו הסכם רגיל.⁹

ניסים שלם בספרו "יחסי ממון ורכוש הדין והפסיקה"¹⁰ טען כי נכון יהיה לקבוע שעמדת פרופ' אריאל רוזן-צבי היא עליונה על פני עמדת השופטת מרים בן פורת בטענה שהמבחן שקבעה השופטת בן פורת אינו עומד במבחן הביקורת לא מבחינה פרשנית, לא מבחינה מעשית, ולא מבחינת מדיניות משפטית רצויה.

ומכאן, הסכם ממון יבוא בגדרו של הסכם ממון כמשמעותו בסעיף 1 לחוק, אם הוא עונה על שני סממנים: הוא כללי, ומטרתו צופה פני פקיעת נישואין.

הסכם שאינו כללי ושאינו מטרתו צופה פני פקיעת נישואין אינו "הסכם ממון" ומשום כך אינו טעון אישור ו/או אימות, אלא הסכם רגיל, שאם נעשה בכתב, יבוא בגדר סעיף 5(א)(3) לחוק.

תקנה 258 כ"ו לתקנות סדר הדין האזרחי¹¹ קובעת כי החובה המוטלת על בית המשפט היא לאשר הסכם בענייני משפחה, לאחר שהסביר לבעלי הדין לפני אישור ההסכם, את משמעות הוראות ההסכם ולברר שבעלי הדין ערכו את ההסכם בהסכמה חופשית.

פרשת אבידור¹² עשויה להבהיר את משמעות אישור הסכם ממון ע"י בית משפט:

בעלי הדין הם בני זוג שערכו הסכם גירושין ובו הסכימו כי דירת הגג שהיתה בבעלותם המשותפת תישאר בבעלותה של האישה, וזכויותיו של הבעל בדירה יועברו במועד סידור הגט על שם שני ילדי בני הזוג.

כחצי שנה לאחר הגירושין, החליטו בני הזוג להינשא מחדש וערכו הסכם שהתייחס ליחסי הממון שבניהם. הסכם זה לא אושר בבית המשפט.

בהסכם השני הסכימו בני הזוג שדירת הגג תהיה מחציתה בבעלות האישה ומחציתה תועבר על שם הילדים רק במידה והצדדים יתגרשו שנית.

כעבור שנתיים, יחסי בני הזוג התערערו שנית, והבעל עתר לבית המשפט המחוזי לסעד הצהרתי לפיו ההסכם הראשון בטל בשל קיומו של ההסכם השני.

⁹ ע"א 169/83 שי נ' שי, פ"ד לט(3), 776, 782-ב (1985)

¹⁰ ניסים שלם, "יחסי ממון ורכוש הדין והפסיקה", הוצאת תותי ענתות, 2013, עמ' 305

¹¹ תקנה 258 כ"ו לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984.

¹² ע"א 486/87 אבידור נ' אבידור, פ"ד מב(3) 499 (1988).

בית המשפט המחוזי דחה את תביעת הבעל, היות וכשם שהסכם ממון יהיה "הסכם ממון" הוא חייב לקבל את אישור בית המשפט, וכך גם לגבי שינויים של הסכם ממון. בלי אישור בית המשפט, אין שינוי הסכם ממון, ולכן יש לראות את הסכם הממון הראשון כהסכם שלא שונה.

הסכם שאושר, מקבל "גושפנקא שיפוטית" באשר לגמירות הדעת הצדדים והבנה מלאה של משמעות תוכן ההסכם ותוצאותיו.

הסכם ממון של רבני בית הלל- הסכם קדם נישואין לכבוד הדדי¹³

בסוף שנות ה-90 ניסחו הרב אלישיב קנוהל, הרב ד"ר דוד בן זיון וד"ר רחל לבמור את "ההסכם לכבוד הדדי". להגדרת ד"ר לבמור, זהו הסכם ממוני המעניק תמריץ שלילי לשני בני הזוג, כדי שלא יסרב מי מהם לגירושין כאשר השני מבקש זאת. ההסכם הדדי לחלוטין, מכיוון שגם האישה וגם האיש עלולים להיות מסורבי-גט ושניהם זקוקים להגנה. ההסכם קובע בין היתר:

- כי כל אחד מבני הזוג מתחייב לשלם דמי מזונות גבוהים, שאליהם התחייב לפני הנישואין, במקרה של עיכוב גירושין מעבר לשישה חודשים מיום שליחת ההודעה על רצון אחד הצדדים להתגרש ולחיות בנפרד.
- דבר נוסף נוסף בהסכם קובע תהליך שיקום אצל בעל מקצוע ומחייב את בני הזוג ללכת לשלוש עד שש פגישות במהלך תקופת ההמתנה.

'ההסכם לכבוד הדדי' מוריד את רמת המתיחות במשפחה, שכן הבעל יודע מראש כי האישה חופשית לעזוב אותו, ובידיו הבחירה לשלם לה מזונות גבוהים או לתת לה גט.

ההבדל בין הסכם ממון רגיל לבין הסכם לכבוד הדדי הינו, שהסכם ממון מסדר את ענייני הניהול הפיננסי של חייהם המשתפים כזוג.

אמנם ההסכם לכבוד הדדי קובע סידור כספי של מזונות בן זוג אחד לשני, אבל מטרתו היא לטפל בבעיה מהותית של סירוב גט.

---

¹³ ראה נספח 1.

הסכם ממון שלא אושר

הסכם בין בני זוג המסדיר את יחסי הממון שבניהם, טעון אישור בית המשפט לענייני משפחה או בית הדין הדתי ויכול שייערך על ידי בני הזוג ב-4 הזדמנויות שונות:

(1) הסכם בין בני זוג שנכרת לפני הנישואין או בשעת עריכתם;

(2) הסכם בין בני זוג שנכרת לקראת פקיעת נישואיהם בדרך של גירושין והוא נעשה, בדרך

כלל, במסגרת "הסכם גירושין";

(3) הסכם בא לשנות הסכם ממון קודם;

(4) הסכם בין בני זוג במהלך נישואיהם.

(סדרי הדין לאישור הסכם ממון נקבעו בעבר בתקנות מיוחדות¹⁴ אך אלה בוטלו, ובמקומן נחקקה תקנה 258 כ"ו לתקנות סדר הדין האזרחי¹⁵).

מהו תוקפו של הסכם ממון שנערך על ידי בני זוג אף לא אושר על ידי בית המשפט?

מגמת הפסיקה היא שלא להכיר בתוקפו של הסכם ממון שלא אושר על ידי בית המשפט, אך נמצאים בפסיקה הערות, אימרות אגב, וניואנסים הנותנים תוקף מסוים להסכם ממון הגם שלא אושר על ידי בית המשפט.

בפסיקה קיימות שתי גישות בדבר נפקות אישור הסכם הממון:

על פי מגמה אחת, אישור ההסכם מהווה תנאי לתוקפו וללא אישור בית המשפט, אין לו תוקף והוא אינו מחייב, וכך נפסק בערעור אזרחי מונק נגד מונק¹⁶ שבה נפסק שבני זוג, בעל ואשה, העושים הסכם ממון הרי שבשל היחסים המיוחדים, העדינים והמורכבים בניהם קבע המחוקק כי אין תוקף להסכם כזה אלא אם כן משתכנעת ערכאה שיפוטית שההסכם נעשה מתוך רצון חופשי, ללא לחץ, וששני הצדדים הבינו בדיוק במה המדובר, ומהן התוצאות האפשריות של חתימתם על אותו הסכם.

¹⁴ תקנות סדרי דין (אישור הסכם ממון בין בני הזוג), התשל"ד-1973 ק"ת התשל"ד 210.

¹⁵ ראה הערה 11.

¹⁶ ע"א 4/80 מונק נ' מונק פ"ד לו(3) 421, 1982.

הדעה השניה אינה שוללת את תוקפו של ההסכם ורואה באישור, מעין תוספת, שחוק יחסי ממון קובע, וללא אישור בית המשפט, מדובר בהסכם רגיל, ככל הסכם.

דוגמא לדעה זו היא בפרשת **רודן**¹⁷ בה נדחתה הטענה כי הסכם ממון חסר תוקף מחמת אי אישור ע"י בית המשפט:

בני הזוג רודן ערכו הסכם גירושין בשנת 1975 ובו נקבעו הסדרים ממוניים באשר לרכוש המשותף והסדרים הנוגעים להחזקת בנם ומזונותיו.

הבעל- המערער- ויתר על זכויותיו בדירה המשותפת של בני הזוג ובתכולתה. האשה- המשיבה מס' 2- קיבלה את הבן להחזקתה והתחייבה לדאוג לו למזון עד הגיעו לבגרות. כן התחייבה האשה לשפות את הבעל על כל סכום שיחוייב לשלם כדמי מזונות לבנו.

על התחייבות זו חתמו שני ערבים. את ההסכם האמור הגישו בני הזוג לבית המשפט המחוזי וביקשו לאשרו ולתת לו תוקף של פסק דין.

בית המשפט נעתר לבקשתם ונתתן פסד דין, הנותן תוקף להסכם.

כעבור 9 שנים הוגשה תביעה למזונות על ידי הבן באמצעות אמו נגד האב. האב שלח הודעת צד שלישי נגד האישה ונגד שני הערבים, ובה עתר שבית המשפט יחייב אותם לשפותו על פי התחייבותם כהסכם, בכל סכום שיחוייב לשלם למזונות הבן.

האשה טענה נגד תביעת השיפוי שתי טענות: הראשונה, הסכם השיפוי בטל הוא וחסר נפקות מחמת היותו נוגד את תקנת הציבור.

השניה, הסכם הגירושין הוא הסכם ממון, ע"פ חוק יחסי ממון¹⁸ ומשלא אושר כדון, ע"פ החוק וע"פ התקנות, אין לו תוקף.

בית המשפט המחוזי קיבל את הטענה הראשונה והתעלם מהטענה השניה.

מכאן הערעור שהגיש הבעל לבית המשפט העליון, שקיבל את הערעור לאור הלכת **קוט נ' קוט**¹⁹.

אך בית המשפט דחה את הטענה השניה על הסף, מבלי שנזקק לה לגופה.

השופט שלמה לוין קבע בעניין זה:

נראה לי כי במקרה זה מנועה המשיבה 2 מלהעלות טענה זו בשלב כה מאוחר, 9 שנים לאחר שנכרת ההסכם, לאחר שהיא קיבלה את מה שההסכם העניק לה, ובעת שהיא נדרשת לעמוד בנדרש ממנה

¹⁷ ע"א 151/85 **רודן נ' רודן**, פ"ד לט(3) 186 (1985).

¹⁸ חוק יחסי ממון בין בני זוג, תשל"ג-1973.

¹⁹ ד"נ 4/82 **קוט נ' קוט**, פ"ד לח(3) 197 (1984).

על פיו. העובדה שהיא נהגה על פי ההסכם במשך 9 שנים, מעידה על כך, שהיא הכירה בתוקפו, וכי אישור בית המשפט המחוזי עמד בדרישותיה, וכי היא חתמה על ההסכם מתוך רצון חופשי ומתוך מודעות מלאה להלכותיו.

העלת טענה זו בשלב כה מאוחר הינה שימוש בזכות שלא בתום לב, דבר העומד בסתירה לסעיף 39 לחוק החוזים²⁰.

היעדר אישור על ידי בית משפט משפיע על כך שבני הזוג או מי מהם, לא יוכלו להנות מהתרופות המיוחדות לחוק יחסי ממון, ולכן במקרה בו לא אושר הסכם ממון, לא יוכל לפנות מי מבני הזוג לבית המשפט בבקשה לנקוט אמצעים לשמירת זכות על פי אותו הסכם מכוח סעיף 11 לחוק יחסי ממון.²¹

הסכם ממון שנכרת לפני הנישואין או בשעת עריכתם יוכל להיות מאושר על ידי אימות נוטריון או רושם הנישואין במקום אישור בית המשפט או בית הדין.

זאת מכיוון שבין איש ואישה שטרם באו בברית הנישואין אין חשש להשפעה בלתי הוגנת של מי מהם על רעהו.²²

---

²⁰ סעיף 39 לחוק החוזים (חלק כללי), התשל"ג – 1973.

²¹ סעיף 11 לחוק יחסי ממון בין בני זוג, תשל"ג-1973.

²² זאב פולק "יחסי ממון בין בני זוג בישראל" עיוני משפט כרך ג(3) אפריל 1974.

יחסי ממון במשפט העברי

מטרת דיני הנישואין בדין העברי הינה הדאגה ליחסים תקינים בין בני הזוג.²³ עיקרון חיזוק המשפחה כיחידה אחת ויצירת שיתוף חיים לשם הקמת בית יהודי בישראל הם העומדים במרכזו של הסדר יחסי הממון בין בני הזוג בדין העברי.²⁴ ישנו דגש על הגנת המשפחה כיחידה הרמונית אחת ועל שלום הבית, כאשר החובה הבסיסית היא להיות יחד, וההסדר הרכושי משמש כאמצעי להשגת מטרה זו.

בדין העברי כמו בכל שיטות המשפט, הסדר היחסים הרכושיים שבין בני הזוג לא נחשב כהסדר ממוני רגיל, אלא כחלק מדיני המשפחה, וכל שינוי באורח התקין של חיי הנישואין משפיע על הוויתו.²⁵

אשמה כלשהיא מצד אחד, הגורמת להרס חיי המשפחה, מחייבת נקיטת סנקציה כלכלית נגד האשם.

האחראי להפרתם של היחסים התקינים במסגרת המשפחה לוקה בדרך של מידה כנגד מידה בתחום ההסדר הרכושי אשר נועדו להבטיח את תקינות היחסים.

בדין העברי, תלותה של האשה בבעלה וההכרה בו כראש המשפחה משמשים הנחות יסוד לבנינה של ההלכה בתחום זה.

האשה נתפשת כמי שזקוקה להגנת בעלה, לתמיכתו ולבטחון כלכלי במהלך הנישואין וזכאית להם, תמורת שירותים שהיא מעניקה.

דרך החלוקה לפיה עורכים את החלוקה בדין העברי היא עקרון האיזון²⁶ – ומטרתה היא הפרדה רכושית להלכה, תוך יצירת תלות הדדית באמצעות מערכת מאוזנת של זכויות וחבויות, שעל פיהן עובר רכושה של האשה להנהלתו, לפיקוחו ולשימוש של הבעל.

²³ אריאל רוזן צבי, "יחסי ממון בין בני זוג", הוצאת רמות – אוניברסיטת תל אביב, 1992 ע'מ 121.

²⁴ ב' שרשבסקי, דיני משפחה (מהדורה שניה, ירושלים, תשכ"ז) 1996-1997;

ז' ורהפטיג "שיתוף נכסים בין בעל ואשתו" דברי הקונגרס העולמי הרביעי למדעי היהדות (ירושלים, תשכ"ז) 189.

²⁵ ראה דברי הרב גולדשמידט בביד"מ 1/55 סידים נ' סידים, פ"ד יב 1121, 1201.

²⁶ אריאל רוזן צבי, "יחסי ממון בין בני זוג", הוצאת רמות – אוניברסיטת תל אביב, 1992 ע'מ 122-123.

על פי עקרון האיזון, קיימת חלוקת תפקידים המציבה את האישה בבית בשל מגבלותיה של האישה במילוי פונקציות כלכליות וחברתיות, ואת הבעל מחוצה לה. על פי חלוקה זו, נבנית מערכת יחסי הרכוש והממון שבין בני הזוג.

מערכת הזכויות והחבויות בדין העברי בנויה על עשר הזכויות בהן זוכה אשה מבעלה, ועל ארבע הזכויות, בהן זוכה הבעל מאשתו: זכותו למעשי ידיה, לפירות נכסיה, למציאתה ולירושתה²⁷, והם נועדו כדי ליצור איזון בין בני הזוג ולהבטיח את עקרון השיתוף שבחיי משפחה. קיימת תלות הדדית של מערכת הזכויות והחבויות²⁸, כך, למשל, קיימות למול ארבע הזכויות בהן זוכה הבעל מאשתו, ארבע חבויות מצידו:

(1) הזכות למעשה ידיה של האשה לבעלה כנגד חובתו למזונותיה;

(2) זכותו לפירות נכסיה כנגד חובתו לפדותה

(3) וקבורתה כנגד זכותו לירושתה²⁹.

הזכויות של בני הזוג ממלאות את הפונקציה של השיתוף מבחינה אידיאולוגית ומבחינה כלכלית. הכיצד?

- מבחינה כלכלית: זכותו של הבעל לפירות נכסי אשתו נתקנה ל"רווחא דביתא", כדרך להבטחת תרומת האשה להקלת הנטל של צורכי המשפחה. שימוש של הבעל בפירות אלה מוגבל להבטחת טובת המשפחה כולה.
- מבחינה אידיאולוגית: חלק מן הזכויות והחבויות ההדדיות נתקנו משום "איבה", כלומר כאמצעי של שיתוף לשם ביטול מתחים אפשריים בין בני הזוג על רקע של יחסים רכושיים וממוניים³⁰.

²⁷ כתובות מו ב; פג א; רמב"ם, הלכות אישות, פרק יב הלכות ב-ג; שו"ע, אבן העזר, סימן סט סעיף ג.

²⁸ ראה ערעור תשכ"ה/34, פד"ר ה 353;

הרב קרלין, **תורת אבן העזר הלכות כתובות** (ירושלים, תש"י) 8.

²⁹ כתובות נח ב; רמב"ם. הלכות אישות, פרק יב הלכה ד.

³⁰ מעשה ידיה של אשה לבעלה משום איבה (כתובות נח ב);

מציאת אשה לבעלה "דלא תיהוי ליה איבה" (כתובות צו א; יבמות צ ב);

אין הבעל יכול לשחרר נכסיו מאחריות על הכתובה על ידי ייחוד קרקע או מיטלטלין להבטחת הכתובה משום איבה (כתובות פא ב)

בדין העברי זכויות הבעל לאו דווקא נתפשות כהעדפה, אלא חלקן כחובות המוטלות עליו כלפי האשה וכלפי המשפחה ובעיקרן כמשקל נגד לזכויותיה של האשה כלפי בעלה ולהגנתה הכלכלית והחברתית המובטחת לה על ידו.

שטר הכתובה

שטר נישואין היה מקובל בקרב היהודים עוד בזמן קדום מאוד. הוא מצוי כבר בין השטרות הארמיים של יהודי מצריים וכן בספר טוביה³¹. במשנה הוא מוזכר בשם 'כתובה'³² וחיבותה העיקרית היא, הסדרת יחסי המשפט הממוניים בין בני הזוג:

מצד הבעל עיקר הכתובה ותוספת הכתובה, ומצד האישה הנדוניה, שחלקיה נקראים "נכסי מלוג" ו"נכסי צאן ברזל". "נכסי מלוג" אלה הנכסים שהאשה הביאה עמה בעת נישואיה, או נכסים שירשה או קיבלה לאחר נישואיה, והם לא נכללו בכתובה, ואינם "צאן ברזל". "נכסי צאן ברזל" על פי התלמוד, אלה הנכסים הנישומים³³ כלומר, הנדוניה שהאישה הביאה וקיבלה אותה מאביה, ומעבירה אותה לרשות בעלה. המונח מורה על כך שהבעל חייב להחזיר את הנכסים הללו בשלמותם בתום הנישואין³⁴.

עיקר מטרות הכתובה הינם:

- א. להקשות על הבעל לגרש את אשתו.
- ב. נועדה להבטיח את מצבה החומרי של האישה בעת נישואיה ולאחר פקיעתם.
- ג. שטר הכתובה הוא תקנת השלום בין הבעל ואשתו והוא נועד לתת בטחון ושלווה בקשר בניהם.

עיקר תוכן הכתובה הינו:

- א. לאישה בתולה- הסכום הבסיסי הוא 200 זוז, כשהנחה היתה כי זה יספיק לכלת האישה במשך שנה ושכל בעל, גם עני, יוכל לעמוד בו.
- ב. לאישה גרושה/אלמנה- האיש מתחייב ב100 זוז מאחר ומדובר באישה שיש לה כבר בסיס כלכלי מסוים.

³¹ טוביה ז, פרק ב, הערה 31.

³² ראה משנה בבא בתרא י, ד.

³³ משנה יבמות ז, א;

תוספתא שם ט, א;

ובבבלי כתובות קא ע"א: "נכסי צאן ברזל".

³⁴ אשר גולאק, "השטרות בתלמוד", פרק שלישי ג'- החזרת הנדוניה, עמ' 98.

סכומים אלה לא הספיקו בד"כ ולכן תיקנו חז"ל שהאיש יתחייב גם ב"תוספת כתובה"-
סכום כסף נוסף שיינתן לאישה עם פירוק הנישואין, והבעל התחייב עליו מרצונו.

המקור הקדום ביותר בתלמוד על הכתובה הוא בברייתא³⁵, ושם נאמר:

בראשונה היו כותבין לבתולה מאתיים ולאמנה מנה, והיו מזיקין ולא היו נושאין נשים.

התקינו שיהיו מניחין אותה בבית אביה; ועדיין כשהוא כועס עליה אומר לה: לכי אצל

כתובתך. התקינו שיהיו מניחין אותה בבית חמיה, עשירות עושות אותה קלתות (כלי זהב

וכסף)³⁶ ועניות עושות אותה עביט של מימי רגלים. ועדיין שכועס עליה אומר לה: טלי

כתובתך וצאי. עד שבא שמעון בן שטח ותיקן שיהא כותב לה: כל נכסי אחראין לכתובתה.

הפסד זכויות הכתובה:

כך נאמר במשנה סוטה³⁷: "אם אמרה 'טמאה אני' שוברת כתובתה ויוצאת."

בדומה לכך כתוב גם בכתובות ז³⁸: "ואלו יוצאות שלא בכתובה..."

ההלכות בדבר איבוד זכות האישה לכתובה כעונש על שעברה על דיני הצניעות של הנישואין הן

עתיקות ביהדות וקיימות הלכות מרובות הקובעות הוראות מפורטות לגבי הפסד הכתובה כעונש
לאישה.

דוגמא במשנה³⁹:

כתב לשום מלכות אחרת, לשום מלכות מדי ומלכות עובדי כוכבים, לבנין הבית,

לחורבן הבית, היה במזרח וכתב במערב, במערב וכתב במזרח, תצא מזה ומזה

צריכה גט מזה ומזה, ואין לה לא כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות, לא על

זה ולא על זה; אם נטלה מזה ומזה תחזיר, וכו'.

ישנן 3 מקרים, בין היתר, בהם אשה מאבדת את כתובתה:

1. עושה מעשה מכוער⁴⁰ - אישה העושה מעשה זנות שאסור לאישה נשואה והיו עדים אשר ראו

אותה אך לא בצורה וודאית, ומסיקים כי היא זינתה, מפסידה האשה כתובתה אפילו בלי

התראה מכיוון שמעשה זנות יוצר הפסד כתובה.

³⁵ ברייתא בבלי כתובות פב ע"ב.

³⁶ ירושלמי כתובות ח, יא (לב ע"ב);

תוספתא כתובות יב, א.

³⁷ משנה סוטה א, ה

³⁸ כתובות ז, ו

³⁹ משנה גיטין ח, ה

אך אם עדים מעידים על כך שלא היה מעשה זנות, האישה לא תפסיד את כתובתה, כיוון שלא זינתה ועצם מעשה עשיית דבר מכוער לא יוצר הפסד כתובה, אלא מה שיוצר הפסד כתובה זהו מעשה הזנות.

2. אישה שמזנה⁴¹ - הסיבה להפסד כתובה באשה שמזנה נובעת מעצם מעשה הזנות, מכיוון שמעשה זה מבטל את החיובים מהבעל לאשה, וביטול חיוב הכתובה. מסכת סוטה⁴²: "שאף אלמנה לכ"ד שלא קנסו אותה בכתובה, אם קינא לה בעלה ונסתרה מפסידה כתובתה".

3. עוברת על דת לאחר התראה⁴³ - הסיבה שמפסידה האישה שעוברת על דת, את כתובתה נובעת מזה שבכך שהיא עוברת על דת, אין יכולת לחיות עמה חיי נשואין. מכיון שאשה שמכשילה את בעלה או מתנהגת בפריצות יוצרת הפרעה ואין אפשרות לקיים חיי נשואים איתה.

הפסד הכתובה נגרם מתוצאות מעשיה, ולכן הדין הוא שהאשה לא מפסידה את כתובתה אלא אם כן מתרים בה, ואם לאחר ההתראה האישה שבה על מעשיה, היא מפסידה כתובתה. וכמו שמובא בשולחן ערוך אבן העזר⁴⁴:

מתרים אנתנו בה, ורוצים אנו שתחזור בה ממעשיה הרעים, ואם תחזור בה לא תפסיד כתובתה, על אף שעשתה מעשה של עוברת על דת, ורק אם התרו בה וחזרה על מעשיה הרעים, וחזרה ועברה על דת, מפסידה כתובתה, וכמו שאמרנו שאין אפשרות להתגורר עמה.

השוואה בין המשפט העברי למשפט הישראלי

⁴⁰ שולחן ערוך, אבן העזר, סימן יא; משנה תורה, הלכות אישות, פרק כד, הלכה טו.

⁴¹ שולחן ערוך, אבן העזר, סימן קטו סעיף ה.

⁴² מסכת סוטה דף כ"ד ע"א במשנה.

⁴³ שולחן ערוך, אבן העזר, סימן קטו סעיף ד.

⁴⁴ שולחן ערוך, אבן העזר, סימן קט"ו סעיף ד'

השונה:

בעניין הסדר יחסי הממון בין בני הזוג, מטרת דיני הנישואין בדין העברי היא הדאגה ליחסים תקינים בין בני הזוג, וחיזוק המשפחה כיחידה אחת ויצירת שיתוף חיים לשם הקמת בית יהודי בישראל להבדיל מהדין הישראלי, שבו חיזוק מעמדו של אחד מבני הזוג עומד במרכזו של הסדר יחסי הממון⁴⁵ שבניהם והאוטונומיה היא של בני הזוג כיחידים הנכנסים למסגרת משפחה וישנה שאיפה להשגת צדק אינדיבידואלי לכל אחד מבני הזוג.

בדין העברי נתפשות המגבלות המוטלות על רכוש האשה לטובת הבעל כחלק ממערכת מאוזנת של זכויות וחבויות הדדיות. בעוד התפישה המודרנית על פי עקרון של שיוויון, רואה בכך הפליה לרעה של האשה וצמצום כושרה המשפטי בכל הנוגע לנכסיה.

בנוסף ישנו שוני בין תפישת הדין העברי לפיה אשמה כלשהי מצד אחד מבני הזוג, הגורמת להרס חיי המשפחה, מחייבת סנקציה כלכלית כנגד האשם והוא משלם על מעשיו בדרך של מידה כנגד מידה גם בתחום ההסדר הרכושי.

לעומת זאת, בתפישה המודרנית, בשלב פירוק הקשר, יש משקל לעקרון של עשיית צדק בין הצדדים.

בעניין הסכם הממון וכתובה, הכתובה היא הסדר נוסף על ההסדר מכוח החוק ואיננה באה במקום ההסדר שבחוק. מבחינה פורמלית מוקראת הכתובה על ידי רושם הנישואין בשעת עריכתם והיא גם נעשית בכתב, אולם היא לא הסכם ממון כמשמעותו בחוק, אלא שטר התחייבות של הבעל לאשה.

בעניין הסכם ממון שלא אושר, לא נמצאה התייחסות לדין זה במשפט העברי וזהו שוני נוסף בין 2 הדינים.

הדומה:

בעניין ההסכמים, זכויותיה של האישה על פי כתובתה ממשיכות להיות חלק מן הדין המודרני לגבי בין זוג יהודים, במקביל לתחולת חוק יחסי ממון⁴⁶, ולא מתבטלות.

---

⁴⁵ חוק יחסי ממון בין בני זוג, תשל"ג-1973.
⁴⁶ סעיף 17 לחוק יחסי ממון בין בני זוג, התשל"ג-1973.

עניין נוסף הוא שגם על פי ההלכה היהודית וגם על פי חוק המדינה, במהלך חיי הנישואין הבעל חייב לאשתו בנתינת מזונות ועוד חבויים כדי.

סיכום

גישת המשפט העברי לעניין יחסי הממון בין בני הזוג מצביה זכויות וחובות ממוניות לבעל ולאשה, ופוסקת כי הנכסים אשר מביאה האישה לנישואיה- בעלה רשאי להשתמש בהם.

בעת כריתת ברית הנישואין הבעל חותם על שטר הכתובה שעליו נקבע סכום מסוים על-פי דעתו ואותו מקבלת האישה בפירוק הנישואין.

בעת גירושין, האישה זכאית לסכום שבכתובה בתנאי שלא עברה על אחד מהמקרים ובכך הפסידה כתובתה, האישה זכאית להחזרת נכסיה שהביאה בנישואין, ופיצויים בשביל לפייסה, אך נשללת ממנה הזכות לקבלת מזונות מן הבעל.

במשפט הישראלי לפני כניסת "חוק יחסי הממון בין בני הזוג"⁴⁷ המסדיר את יחסי הממון בין בני הזוג שהתחתנו לאחר תשל"ג 1973, וקובע חוקים מסוימים לגבי הרכוש המשותף בעת הנישואין, חלה בחלוקת הרכוש המשותף בעת פקיעת הנישואין "הלכת השיתוף", ולאחר כניסת החוק חל "איזון המשאבים" המחלק את הרכוש בצורה שווה בין בני-הזוג במידה והם לא ערכו "הסכם ממון".

אם בני הזוג ערכו הסכם זה, חוק יחסי הממון לא יחול עליהם.

ביבליוגרפיה

חוקים

- חוק יחסי ממון בין בני זוג התשל"ג-1973.
- חוק בית המשפט לענייני משפחה, תשנ"ה-1995
- תקנה 258 כ"ו לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984.
- תקנות סדרי דין (אישור הסכם ממון בין בני הזוג), התשל"ד-1973 ק"ת התשל"ד 210.

---

⁴⁷ חוק יחסי ממון בין בני זוג התשל"ג-1973.

חוק החוזים (חלק כללי), התשלי"ג – 1973.

פסיקה

ערעור תשכ"ה/34, פד"ר ה 353 ;

ע"א 151/85 רודן נ' רודן, פ"ד לט(3) 186 (1985).

ד"נ 4/82 קוט נ' קוט, פ"ד לח(3) 197 (1984).

ע"א 169/83 שי נ' שי, פ"ד לט(3), 776, 782-ב (1985)

ע"א 486/87 אבידור נ' אבידור, פ"ד מב(3) 499 (1988).

ע"א 4/80 מונק נ' מונק פ"ד לו(3) 421, 1982.

ע"א 1915/91 יעקובי וקנובלר נ' יעקובי וקנובלר, פ"ד מט (3) 529.

ראה דברי הרב גולדשמידט בביד"מ 1/55 סידיס נ' סידיס, פ"ד יב 1121, 1201.

ראה ערעור תשכ"ה/34, פד"ר ה 353 ;

מאמרים

לבמור ר', 'ההסכם לכבוד הדדי - סעיפיו ויתרונותיו', להיות אשה יהודיה (תשס"ז), עמ' 293-312.

ספרות

אריאל רוזן צבי, יחסי ממון בין בני זוג, הוצאת רמות – אוניברסיטת תל אביב, 1992, ע' 303

ניסים שלם, "יחסי ממון ורכוש הדין והפסיקה", הוצאת תותי ענתות, 2013, עמ' 305

זאב פולק "יחסי ממון בין בני זוג בישראל" עיוני משפט כרך ג(3) אפריל 1974.

ב' שרשבסקי, דיני משפחה (מהדורה שניה, ירושלים, תשכ"ז) 1996-1997.

ז' ורהפטיג "שיתוף נכסים בין בעל ואשתו" דברי הקונגרס העולמי הרביעי למדעי היהדות (ירושלים, תשכ"ז) 189.

אשר גולאק, "השטרות בתלמוד", פרק שלישי ג'- החזרת הנדוניה, עמ' 98.

מקורות מהמקרא והתלמוד:

בבלי כתובות קא ע"א

כתובות מו ב ; פג א

ברייתא בבלי כתובות פב ע"ב.

כתובות נח ב ;

כתובות צו א

ירושלמי כתובות ח, יא (לב ע"ב);

כתובות פא ב

טוביה ז, פרק ב, הערה 31.

ראה משנה בבא בתרא י, ד.
משנה יבמות ז, א
משנה סוטה א, ה
משנה גיטין ח, ה
כתובות ז, ו
משנה תורה, הלכות אישות, פרק כד, הלכה טו.

תוספתא שם ט, א;

תוספתא כתובות יב, א.

מסכת סוטה דף כ"ד ע"א במשנה.

ספרי הלכה ופסיקה:

הרב קרלין, **תורת אבן העזר הלכות כתובות** (ירושלים, תש"י) 8.
רמב"ם, הלכות אישות, פרק יב הלכות ב-ג
שו"ע, אבן העזר, סימן סט סעיף ג.
שולחן ערוך, אבן העזר, סימן יא;
שולחן ערוך, אבן העזר, סימן קטו סעיף ה.
שולחן ערוך, אבן העזר, סימן קטו סעיף ד.
שולחן ערוך, אבן העזר, סימן קט"ו סעיף ד'

רמב"ם. הלכות אישות, פרק יב הלכה ד.